

Una nova edició dels *Records de la darrera carlinada* de Marian Vayreda

Records de totes les guerres

FRANCESC SERÉS

«L'índole especial de la meua memòria sols ha servat amb fidelitat les impressions de color i de sentiment, aquelles en què, per un o altre concepte, l'ànima s'hi interessà; de la resta, res o ben poca cosa». Sí, en això consisteix la tasca de qui vol narrar una història a un altre, en subratllar aquells esdeveniments que creu que seran de l'interès del lector per tal que ell també tingui la possibilitat de viure'ls i de reconèixer-se en la seva lectura. Tan senzill i, alhora, tan complex com això: Marian Vayreda recorre a la més vella de les formes de comunicació, explicar les peripècies del viatge que els altres no han fet, narrar-lo i narrar-se'l, no només per fer-lo comprensible als altres, sinó per explicar-se a sí mateix, reprenent i ampliant el llinatge de les faules que hi ha dessota aquest imaginari nostre basat en l'addició i la modificació dels trets que conformen la nostra memòria. La narració és, entre moltes altres coses, una forma de conèixer allò que es narra.

Marian Vayreda, *Lluitant a la plaça*, c. 1876, Col·lecció particular

Cal desconfiar, emperò. Cal que malfiem de tot el que ens diu Marian Vayreda, de totes les argücies que (com tots els bons narradors) triarà per tal de recompondre aquells aspectes que vol que sapiguem. Però, compte, això no és un demèrit, tot al contrari, la voluntat de la literatura és precisament la de destriar aquells fets que ens expliquen què és l'home de tot allò que és accessori: la necessitat de contar-nos què els succeeix a aquests soldats que puguen i baixen serralades, a aquests carlins que la història ha involucrat en uns esdeveniments que no els han deixat triar del tot.

Una de les virtuts de la literatura és que el full escrit rarament enganya. És molt estrany que l'escriptura animi cap fenomen que prèviament no hagi estat viscut; fins els textos més allunyats demanen ésser passats per dins d'aquell que els escriu. En els *Records de la darrera carlinada* de Marian Vayreda trobem una veu sincera que ha madurat tot el que ha viscut, com si els anys passats haguessin servit per reflexionar i per deixar l'essencial de les vivències que arriben al lector, talment les estigués vivint, no pas llegint, vivint. Tot això no és res més que la voluntat del narrador d'explicar-se, de contar la seva situació l'any 1898, després de les il·lusions i de les decepcions de la política, després de les anades i vingudes entre el regionalisme tradicionalista i el carlisme, gairebé oblidades les esperances que va posar en una determinada projecció social, encara vius els fracassos de moltes de les seves iniciatives, passats els anys en què va voler incidir en la realitat del seu temps a través de la participació en la tercera carlinada, després de l'activitat periodística, política, artística... Marian Vayreda ja no és aquell vailet que se'n va a buscar el seu primer viatge iniciàtic, sinó que recrea aquelles vivències tot passant-les pel sedàs d'una memòria que és capaç de resuscitar les passions i l'escalfor d'aquell soldadet en l'home que és i en els homes a qui s'adreça. En un dels comentaris que es van fer d'aquesta obra, Josep Pin i Soler reproduceix, en les pàgines de *La Renaixença*, una carta personal que havia enviat a Marian Vayreda: «Essent un llibre de guerra respira pau per tots sos fulls. La gent, la natura, hi són vistas de per amunt ab lo cap ben alt y tirat enrera, ab ulls claridents y amistosos sens declamar sobre les dureses de l'una ni enfurismarse sobre les taras dels altres. Los homes del seu llibre ni són monstres d'horror ni purs com liris...».

Herois i antiherois

Vayreda ens explica la seva reconstrucció de la història, no s'amaga al darrere de cap artificio que no vagi en favor de donar al lector allò que el constitueix com a home enmig de la batalla, i és precisament això el que fa que sigui capaç de transmetre la por i la suor dels moments en què entra en escaramussa per primera vegada, i ens pugui parlar de «l'instint animal, l'arrapament a la vida amb tots els seus terrors i debileses», i també de la sensació contrària, «l'atractiu del que és nou, gran, heroic, amb totes les seves cobejances i fantasies».

Aquests dos pols recorren tota l'obra. Ens captiven perquè fan actual el conjunt d'herois i d'antiherois que es passegen amunt i avall per les muntanyes, suportant tot tipus de calamitats, penúries que comencen en la descripció del canó que han de fer servir contra la ciutat de Ripoll, un canó que s'assembla a una xocolatera i que falla constantment. Dissorts que arriben al seu punt més dramàtic en el moment en què Vayreda fa el camí de tornada cap a casa, malferit i cansat, fatigat

Marian Vayreda vestit de carlí

Marian VAYREDA
**Records de
 la darrera carlinada**
 Barcelona: L'Avenç,
 2003, 176 p., 13 €

Marian Vayreda
 Records de
 la darrera carlinada

L'ATENÇ

Marian Vayreda, *Sense títol* (Locus amoenus), 1890-95. Col·lecció particular

de tot el sense sentit de la guerra, però sense que puguem dir que hi ha cap rastre d'odi o de rancúnia, comprensiu i caval·ler amb una senyora que no li dona aixopluc per por de les represàlies...

A l'entremig, hi trobareu una realitat tossudíssima i un desig profund que es van conformant en el personatge a mesura que s'entra en aquesta guerra perenne i bruta i que ens mostra una llunyania insalvable amb alguns dels models ideals que el pintor Marian Vayreda farà servir, però que a la vegada participaran d'una estètica comuna: no res més que la voluntat de canviar la realitat que l'envolta a través de la creació literària, artística o periodística. A l'entremig, figures tragicòmiques com *El Noi de l'Alou*, mig Quixot i mig escuder rialler, que mor estrafitament el cant d'oca amb què feia riure la soldadalla en els moments de desmoralització i de fatiga. Figures com *El valencianet*, la noia disfressada de noi per poder entrar en batalla, un arquetipus universal que sempre ocuparà un lloc en el nostre imaginari; En Savalls, com ell l'anomena; Donya Maria de les Neus... I encara més, relats magistrals com el de *L'Esquadró de la Sang*, colla d'arregats estafolats i anèmics que han anat malvivint de carlinada en carlinada fins a la derrota final, amb cavalls desnerits i malalts, dirigits per un cap que no acaba de dominar el rossí de mala doma que munta i que, tanmateix, ha jurat que no en muntarà cap altre, una metà-

fora perfecta dels anys tèrbols que Vayreda narra, anys en què «un minyó de Manlleu, desmuntat, brut de sang i amb un ull mig buïdat, anava clamant pel seu germà, amb crits que semblaven bruels de vedell».

Llegir aquest llibre avui pot ser un dels millors homenatges que podem fer a aquesta nostra memòria col·lectiva, a aquesta forma indeterminada que sura per damunt nostre i que només és perceptible a través de les obres d'aquells que ens han precedit. Marian Vayreda ens situa, a cavall entre la ficció i la història, en un dels llocs comuns que ens expliquen la humanitat: l'especial relació que la memòria manté amb els nostres conflictes.

Una de les obres mestres de la nostra literatura. Cal llegir-lo. ■

Francesc Serés és escriptor. La seva trilogia *De fems i de marbres acaba d'aparèixer publicada en un sol volum a Quaderns Crema*

»» El Triangle

INFORMACIÓ i SUBSCRIPCIONS
TEL. 93 458 64 10 comercial@eltriangle.info
Av. Sant Antoni Mª Claret, 84-86
08025 BARCELONA

I ARA, SI ET **SUBSCRIBS**, REBRÀS CADA MES UN
CD-DVD AMB
L'EDICIÓ EN CATALÀ DE

LE MONDE
diplomatique

LA REVISTA QUE ET
DESTAPA TOT ALLÒ QUE
NO VEUS!

www.eltriangle.info

redaccio@eltriangle.info